
OPHRYS APIFERA HUDS. VAR. TROLLII (HEGETSCHW.) NELSON IN NEDERLAND

C.A.J. KREUTZ

Zusammenfassung

Ophrys apifera var. *trollii* wurde in den Niederlanden an drei Stellen gefunden. Die Fundorte werden beschrieben.

Summary

Ophrys apifera var. *trollii* was found on three localities in the Netherlands. The sites are described.

Ophrys apifera is een vrij constante soort, die hoogstwaarschijnlijk het grootste verspreidingsgebied van alle *Ophrys*-taxa in Europa bezit. Hybriden van *O. apifera* met andere *Ophrys*-soorten zijn zeer zeldzaam, hetgeen door de zelfbestuiving van de soort veroorzaakt wordt. Toch zijn van de Bijenorchis verscheidene variëteiten en vormen bekend. Daarvan komen er in Nederland drie voor, nl. *O. apifera* Huds. f. *flavescens* Rosb. (Kreutz, 1992), *O. apifera* Huds. var. *aurita* Moggr. (Kreutz, 1987; Van Wijngaarden, 1989) en *O. apifera* var. *trollii* (Blom, 1980; Kreutz, 1987; Sipkes, 1988). *Ophrys apifera* var. *trollii*, die ongeveer twee tot drie weken later bloeit dan de nominaatvorm, is een van de zeldzaamste variëteiten van de Bijenorchis. Vindplaatsen bevinden zich ondermeer in Frankrijk, Noord-Italië, Zwitserland en Duitsland.

De eerste vondst in Nederland dateert vermoedelijk van 1979 (Blom, 1980). Ten zuidwesten van Rotterdam op een dijk bij Voorne werd toen één exemplaar tussen 32 verspreid groeiende planten van de typische vorm gevonden. Na verscheidene jaren van afwezigheid werd op deze groeiplaats in 1990 opnieuw *Ophrys apifera* var. *trollii* ontdekt (schrift. meded. Vermeer, 1990). Ook toen betrof de vondst slechts één exemplaar en werd dit door enkele tientallen exemplaren van de nominaatvorm vergezeld. De vindplaats bevindt zich tussen een geasfalteerde dijk en het Hartelkanaal op relatief droge zandgrond. Het terrein is schraal begroeid. In sommige jaren kan het voorkomen dat de vegetatie al voor de bloeitijd van *O. apifera* wordt gemaaid. Ook is hier het gevaar aanwezig, dat planten worden uitgegraven, aangezien de groeiplaats direct langs een fietspad gelegen is, waardoor de planten vanaf de weg goed zichtbaar zijn. In overleg met

de gemeente Rotterdam zal getracht worden voor deze vindplaats doeltreffende beschermende maatregelen te nemen.

Nadien zijn in Nederland nog twee groeiplaatsen ontdekt. Een daarvan bevindt zich langs de rijksweg in de omgeving van IJzendijke in Zeeuwsch-Vlaanderen. De eerste vondst werd hier in 1983 gedaan, toen temidden van enkele tientallen exemplaren van de nominaatvorm één exemplaar van *Ophrys apifera* var. *trollii* werd gevonden. In de periode van 1984 tot 1988 werd de variëteit niet meer waargenomen, hoewel de groeiplaats ieder jaar bestudeerd werd. In 1989 werd opnieuw één bloeiende plant aangetroffen, in 1990 zelfs zes. Latere vondsten op deze groeiplaats zijn mij niet bekend, alhoewel het taxon er vermoedelijk nog wel voorkomt.

De groeiplaats bevindt zich op een talud van de sloot langs de rijksweg en is onderhevig aan inspoeling van meststoffen van de erboven liggende akker. Bovendien is de overmatige groei van de overige vegetatie bedreigend voor de *Ophrys*-populatie. Beheersmaatregelen vinden hier niet plaats. De vegetatie wordt één, soms twee keer per jaar gemaaid en afgevoerd. De populatie is nog steeds aanwezig, alhoewel het aantal planten de laatste jaren afneemt.

Sipkes (1988) vermeldt het voorkomen van *Ophrys apifera* var. *trollii* langs de Grevelingendam bij Bruinisse. Hij schrijft dat "sommige planten een smalle onderlip hadden". Het aanwezig zijn van een smalle onderlip is weliswaar geen garantie, dat het dan inderdaad de variëteit *trollii* betreft, maar aangezien bij Sipkes de morfologische kenmerken van deze variëteit bekend waren, kan toch aangenomen worden, dat deze vondst inderdaad *O. apifera* var. *trollii* betrof.

Literatuur

- Blom, L. H., 1980. *Ophrys apifera* Huds. var. *trollii* (Hegetschw.) Nelson. Orchideeën 42, p. 66-67.
- Buttler, K. P., 1986. Orchideen. Die wildwachsenden Arten und Unterarten Europas, Vorderasiens und Nordafrikas. Mosaik Verlag, München.
- Kreutz, C.A.J., 1987. De verspreiding van de inheemse orchideeën in Nederland. Uitgeverij KNNV, Utrecht / Thieme, Zutphen.
- Kreutz, C.A.J., 1992. Orchideeën in Zuid-Limburg. Uitgeverij KNNV, Utrecht.
- Kreutz, C.A.J., 1994. De toename van *Anacamptis pyramidalis* (L.) L.C. Rich. en *Ophrys apifera* Hudson in Nederland. Gorteria. idem in: Eurorchis 6.
- Sipkes, C., 1988. Nogmaals de Bijenorchis (*Ophrys apifera* Hudson) in het Delta-gebied. Gorteria 14 (6), p. 146.
- Wijngaarden, E.J. van, 1989. Een vindplaats van *Ophrys apifera* var. *aurita* in Zeeland. Eurorchis 1 (1), p. 129-137.

C.A.J. Kreutz
Oude Landgraaf 35a
6373 BE Landgraaf